שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לשמוע במוצ"ש תחזית מזג האויר שהוקלטה בשבת

א. מעשה שבת. **ב.** עבר על מלאכה דרבנן בשוגג. **ג.** עשה ע"י עכו"ם או מומר. **ד.** ע"י אינם שתו"מ. **ה.** עשה עבור אחרים. **ו.** איסור הנאה או איסור השתמשות.
ז. איסור חפצא או איסור גברא. **ח.** דבר שאין בו ממש (הקלטות, תמונות ושאר מידע דיגיטלי). **ט.** להאכילו לחולה שאין בו סכנה.

א. מעשה שבת

איתא **בחולין** (טו.) המבשל בשבת, בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל, דברי רבי מאיר, ר' יהודה אומר בשוגג יאכל למוצ"ש, במזיד לא יאכל עולמית, רבי יוחנן הסנדלר אומר: בשוגג יאכל למוצ"ש לאחרים ולא לו, במזיד לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים, ע"כ. ועי' **ברי"ף** (שבת יז. ברי"ף), **ברמב"ם** (פ"ו הכ"ג), **ברמב"ן** (חולין טו. ד"ה ולענין) **ובר"ן** (שבת יז. ד"ה הילכך) שנקטו כר"י דבשוגג אסור לו ולאחרים עד מוצ"ש ובמזיד לו אסור לעולם ולאחרים עד מוצ"ש. אולם דעת **תוס'** (חולין טו. ד"ה מורה) כר"מ דבשוגג מותר לו ולאחרים מיד ובמזיד אסור לו ולאחרים עד מוצ"ש. ודעת **השו"ע** (רסי' שיח) כהרמב"ם ודעימיה. אבל דעת **הגר"א** (ס"ק א) **כתוס'**. והכרעת **המ"ב** (ס"ק ז) דבמקום הצורך יש לסמוך ע"ז בשבול בשוגג. [ומשמע מדבריו שבבישול במזיד יש להחמיר. וכן דקדק **הגרשז"א זצ"ל** (ששי"כ פס"ו הגה קסט), וצע"ק דזה דלא כמר].

ב. עבר על מלאכה דרבנן בשוגג

ועי' **בגיטין** (נד:) דרבי יהודה ס"ל דקנסינן אף אם עבר בשוגג על מלאכה דאו', שוגג אטו מזיד, אבל בדרבנן לא קנסינן, ור"מ ס"ל היפכא שאם עבר על מלאכה דרבנן גזרו שוגג אטו מזיד ולא במלאכה דאו'. ולפי"ז **להש"ע** שפסק כר"י אם עבר על דרבנן בשוגג לא קנסינן ליה. **והגר"א** (על סע' א) יצא להוכיח מכמה מקומות דלא קיי"ל כהא דגיטין ובמלאכה דרבנן ר"י סובר כר"מ בין לענין שוגג ובין לענין מזיד, ושכן משמע מהרמב"ם שפסק במטביל כלי בשבת דבמזיד לא ישתמש בהן עד מוצ"ש ומשמע דבמוצ"ש מותר אפי' לו. ועי' **בבה"ל** (רסי' שיח) משי"כ ע"ז. **והחיי"א** (כלל ט אות יא ונשמ"א ס"ק ט) כת' שאם עשה מלאכה דרבנן, נראה שבשוגג מותר אפילו לו ואף בו ביום. ואם במזיד, אסור אפי' לאחרים עד מוצ"ש מיד.

אולם **הפמ"ג** (מ"ז ס"ק א ועי' סי' שכא מ"ז ס"ק ג) כת' שמשמעות הפוסקים דבו ביום בשוגג אסור אף במלאכה דרבנן ע"י ישראל כמו בעכו"ם, ולא תימא עכו"ם חמור דקל בעיניו, ע"כ. **והמ"ב** (ס"ק ג וס"ק יח) הביא פסק כהגר"א להקל בעושה מלאכה דרבנן בשוגג. וציין לדבריו הנ"ל **בה"ל**. **ובשעה"צ** (סי' שלט אות כד) בצירוף דעת הגר"א פסק כר"מ להקל במלאכה דרבנן במזיד במוצ"ש.

ג. עשה ע"י עכו"ם או מומר

וכת' **הרי"ו** (חי"ב נתיב י"ב, פג ע"ב) בשם הפסקנים דישראל שעבר על איסור אמירה לנכרי ועשה מלאכה על ידו, אסורה לו אותה מלאכה לעולם משום קנסא. אבל **הרמב"ם** (שבת פ"ו ה"ח) פסק דמותר לו ליהנות ממנה במצו"ש אחר שימתין בכדי שתעשה, ע"כ. וכן פסקו **השו"ע** (סי' שז סע' כ) **והרמ"א** (סי' שיח סע' א).

ועיי"ש **ברמב"ם** שאסרו בכדי שיעשו שלא ישתכר כלום מהמלאכה, שהרי אם יתירו מלאכתו מיד, יש לחוש שמא יאמר שוב לגוי לעשות לו ע"מ שימצא הדבר מוכן מיד. וכן הוא **בתוס'** ובדרך זה כת' **הרא"ש** (חולין פ"א סי' יט). ועי' **בבה"ל** (סי' רנג על סע' א ד"ה עד) בשם **רש"י** (יח:) ועי' **תוס'** (עירובין לט: ד"ה אי). ועי' עוד **במ"ב** (סי' רנב ס"ק כט וסי' שכה ס"ק עד וס"ק כח והקדמה לסי' תקטו).

ומ"מ כתבו **הט"ז** (סי' שיח ס"ק א) **והמ"א** (שם) דכ"ז בעכו"ם אבל ישראל שעשה לצורך אחר לא חיי' שיבא פעם אחרת לומר לישראל לבשל לו בשבת בשביל זה, ועוד שהישראל לא ישמע לו דאין אדם חוטא ולא לו, ע"כ. וכן הביא **המ"ב** (ס"ק ה).

ועפ"ז יצא להסתפק **הפמ"ג** (סי' שכה א"א ס"ק כב) לענין מומר לחלל שבתות האם דינו כעכו"ם לענין זה, דאע"פ שבאמירה לישראל לא אסרו בכדי שיעשו שאני התם דלא ישמע לו ולא סכיח, משא"כ במומר, אלא דיש לדחות דאמירה לעכו"ם קיל ליה כי אינו אלא שבות, משא"כ כשמבקש ממומר נמצא עובר על לפנ"ע וחמיר ליה, ע"כ. ודעת **התהל"ד** (סי' שיח אות ז) להקל בזה. ועי' בזה **במחזה אברהם** (סי' מח). ועי' עוד **במאור השבת** (ח"א סי' יח הגה סו"י) בשם **הגרשז"א זצ"ל** שכת' דלא ברירא ליה האם קיי"ל כהפמ"ג, ובשם **הגריש"א זצ"ל** הביא להחמיר. וכן **המנח"י** (ח"ט סי' לט וח"ג סי' עט) מחמיר בזה.

ד. ע"י אינם שתו"מ (דינם כשוגג או כמזיד)

ומלאכה שנעשתה ע"י אינם שתו"מ בזמננו, אם נימא שדינם כתינוק שנשבו כמבואר **בחזו"א** (יו"ד סי' א ס"ק כח), י"ל שדין מעשיהם בשבת כמעשה בשוגג, דמצינו **לרמב"ם** (שגגות פ"ב ה"ו וממרים פ"ג ה"ג) שתינוק שנשבה לבין הגויים חשיב אנוס או עכ"פ שוגג, וא"כ שוב יש להתיר למוצ"ש, אלא שלא סמכינן ע"ז אלא בשעת הדחק, כי הא דדינם כתינוק שנשבו בזה"ז אינו מילתא דפשיטא, והארכנו בזה בס"ד **בשמעתא עמיתקא** גליון ה', ואכמ"ל. ושו"מ **בארחות שבת** (ח"ג פכ"ה הגה כה ד"ה והנה) שצידדו כן.

ה. עשה עבור אחרים

ועי' **במ"א** (סי' שיח ס"ק ב) שרצה לומר דמי שנתבשל תבשיל בשבילו בשבת שדינו כאלו הוא עצמו בישל, כמ"ש ביו"ד סי' צ"ט ס"ה בדינא דאין מבטלין איסור לכת', ושוב חזר בו ע"פ **הב"י** ביו"ד שם דמשמע דדוקא התם חיי' שיאמר לעכו"ם לבטל האיסור, אבל הכא בלא"ה צריך להמתין בכדי שיעשו כשבישלו עכו"ם ולישראל לא חיי' דאין אדם חוטא ולא לו, ע"כ.

ולפי **המ"א** איכא נפ"מ בענין מומר שעשה מלאכה (למחמירים לעיל) דיש לאסור אף אם עשה עבור אחרים. ועי' **בכת"ס** (או"ח סי' נ) שנקט שעד כאן לא היקל **המ"א** הנ"ל אלא במי שעבר במקרה ועשה בשביל אחר, אבל בגוונא שעובר בקביעות מידי שבת בזה בוודאי קנסו רבנן לאלו שנתבשל בשבילם דניחא להו כמו להמבשל עצמו כי שייך שיצוו לו בפעם אחרת, ע"כ.

וכת' **בט"ז** (יו"ד סי' צט ס"ק י) בשם **המהרש"ל** דמה שאוסרים אם ביטל עבור אחר, היינו דוקא כשידע זה שנתבטל עבורו וניחא ליה, ואפי' לא צוה אותו לבטלו יש מקום לאסור, אבל בלא"ה לית לן בה. וכן נקט **הפמ"ג** (מ"ז ס"ק י) בשם **הפר"ת** דדוקא כשידע זה שנתבטל בשבילו נאסר. וכן פסק **החכ"א** (כלל כב אות ז).

אולם **הרע"א** (שם על השו"ע שם) ע"פ **הריב"ש** (סי' תצח) כת' דאף מי שנתבטל עבורו ולא ידע מזה גם נאסר. ודעת **הפר"ח** (ס"ק יג) דכל שניחא ליה אף אם לא ידע אסור. וכן נקט **החזו"א** (סי' לז ס"ק יג ד"ה ולפ"ז). והכרעת **הגריש"א והגר"ש ואזנר זצ"ל** (בדיקת המזון כהלכה פ"ז הגה פ) שיש לחשוש לריב"ש. ולפי"ז ה"ה בנ"ד אם עשו עבור אחרים אע"פ שלא ידעו מזה יש מקום להחמיר. ומ"מ י"ל דהיינו דוקא כשניחא ליה בזה.

ו. איסור הנאה או איסור השתמשות

והנה **המ"ב** (סי' שיח ס"ק ד) כת' ע"פ **הגמ' בב"ק** (עא.) שמותר ליהנות מדמיה של המלאכה. ומבואר דמעשה שבת אינו בכלל איסור הנאה. אלא דלכאורה צ"ע ע"ז ממש"כ **הטור** (סי' שיח) בשם **ספר התרומה** דאסור להנות מנר שהודלק באיסור בשבת. ומבואר שמעשה שבת הוא בכלל איסור הנאה. וע"כ צ"ל שתשמישו הרגיל הוא אכילתו. וכ"כ **המנח"ש** (ח"א סי' ה), **החוט שני** (פכ"ב ס"ק א) **והשש"כ** (מבוא פ"א הגה קסא).

והאג"מ (או"ח ח"א סי' קכו ענף ג) יצא לחדש דלר"י הסנדלר הוי מעשה שבת מגדרי איסורי הנאה כדילפינן **בב"ק** מ"קדש", ואף למ"ד שהוא רק מדרבנן הוא מגדר זה. וא"כ לא עדיף מכל איסורי הנאה דאמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו. וע"כ התיר לטבול במקוה שהוחמה בשבת. וסיים דכן נלע"ד למעשה להקל בשעת הדחק גדול, ע"כ. שו"ר **בקול אליהו** (ח"א או"ח סי' יח) בענין ס"ת שתיקנו בשבת, והורה שאסור לקרות בו, כיון שהמתקן עבר על מלאכה, ואע"ג דקיי"ל דמצות לא ליהנות ניתנו, יש לחוש לסברת **הרז"ה** (ר"ה כח) דבדרבנן לא אמרינן מללי"נ. **ובשרשי הים** (ח"א במפתחות שבסוף הספר) ס"ל להתיר משום שמצות לא ליהנות ניתנו וכו'. ועי' בזה **בחיים שאל** (ח"א סי' עד אות נ). **ובשה"ל** (ח"ג סי' עו) משמע דלא ס"ל סברת האג"מ.

פניני הלכה

הוחזק לשאול ותן טל ומטר בתוך ל' יום האם מהני

א - שנינו **בירושלמי** (תענית פ"א ה"א) נתפלל ואינו יודע מה הזכיר, א"ר יוחנן כל ל' יום חזקה מה שהוא למוד הזכיר, מיכן והילך מה שצורך יזכיר.

וכתב **הר"ן** (תענית א.:) פי' כגון שהוא עומד בטל ונתפלל ואינו יודע אם הזכיר גשם או לא, שאם הזכיר גשם מחזירין אותו, ואמר רבי יוחנן כל שלושים יום מה שהוא למוד הזכיר ומסתמא הזכיר גשם ולא טל כמו שהוא למוד להזכיר בימות הגשמים, ומ"ה מחזירין אותו לפי שהוא מצלי ומיקל (כלומר מקלל שהגשמים סימן קללה הן בימות החמה). אבל אי אפשר לפרשה להא דר' יוחנן במי שהוא עומד בגשם, שאפילו הזכיר מה שהוא למוד בימות החמה כלומר טל ולא גשם אין מחזירין אותו אלא היכא דלא הזכיר לא טל ולא מטר.

אולם **הטור** (סי' קי"ד) כתב - ירושלמי התפלל ואינו יודע אם הזכיר אם לאו, קודם ל' יום חזקה מה שהוא למוד מזכיר מכאן והילך מה שצריך מזכיר. הילכך עד ל' יום אם ספק לו אם הזכיר אם לאו צריך לחזור דמסתמא לא הזכיר. והוא הדין נמי ל' יום אחר הפסח מסתמא הזכיר וצריך לחזור.

וכתב **הב"י** (שם) - רבינו מפרש דמיירי בין עומד בימות החמה בין עומד בימות הגשמים, וכן נראה מדברי **הרא"ש** (סי' א') **והמרדכי** (סי' תרט"ז) בריש מסכת תעניות, וכך הם דברי **סמ"ק** (סימן י"א ט.). ונראה דלמנהג בני אשכנז מיירו שאינם מזכירים בימות החמה לא טל ולא מטר, והילכך כשעומד בימות הגשם תוך ל' יום חזקה מה שהוא למוד הוא מזכיר וא"כ חזקתו שלא הזכיר לא טל ולא מטר וצריך לחזור כמו שנתבאר, ואם עומד בימות החמה תוך שלושים יום חזקה שהזכיר גשם כמו שהוא למוד הלכך צריך לחזור. והר"ן איירי למנהג בני ספרד דבימות החמה מזכירין טל ומשום הכי לא מצי לאוקמה דמיירי בעומד בימות החמה.

ולדינא כתב **המחבר** (קי"ד ס"ח) בימות החמה אם נסתפק אם הזכיר מוריד הגשם אם לא, עד ל' יום בחזקת שהזכיר הגשם וצריך לחזור.

והרמ"א כתב - וה"ה לדידן דאין מזכירין טל בימות החמה אם נסתפק לו אם אמר מוריד הגשם בימות הגשמים כל ל' יום חוזר, דודאי אמר כמו שרגיל והרי לא הזכיר לא טל ולא גשם, לאחר ל' יום אינו חוזר.

ב - ובדברי **האהל מועד** (תפלה דרך ב' נתיב ט') המובא **בב"י** (שם) מבואר דדין שאלת טל ומטר כדין הזכרה, דכל ל' יום הולך אחר הרגל לשונו.

וכן מבואר בדברי **הד"מ** (שם אות ב') דכתב בביאור דברי **הר"מ מרוטנבורק** (המובא בטור שם) נדסבר דכל שמזכיר צ' פעמים מהני] דהירושלמי קאי בין לענין הזכרה ובין לענין שאלה, ולכן למד המהר"ם דל' יום לאו דוקא קאמר, דהא בהזכרה הוי יותר מצ' פעמים בל' יום (דבשבתות איכא נמי מוסף דאית ביה הזכרה), ובשאלה הוי פחות מצ' פעמים בל' יום (דהא בשבתות ליכא שאלה), אלא נקט ל' יום להורות על מנין התפילות שמתפללים בל' יום שאין בהם מוסף דהיינו צ' תפילות. ע"כ.

והיינו דדין שאלה כדין הזכרה, ובתרוייהו מיירי הירושלמי, אלא דס"ל דהני ל' יום דהירושלמי אין פירושם ל' יום ממש, אלא צ' תפילות. ולדבריו נמצא דבהזכרה סגי בפחות מל' יום דהא איכא תפילת מוסף בשבת, ומאידך בשאלה בעינן טפי מל' יום דהא נחסרו תפילות השבת דאין בהם שאלה.

וכן מבואר **בט"ז** (ס"ק י"ג) **ובמג"א** (ס"ק י"ב) דדין שאלה כדין הזכרה. אלא דהט"ז ס"ל דתרוויהו בל' יום תליא. ואילו המג"א ס"ל דכשם דבהזכרה בענין כמנין תפילות דאיתא בל' יום, ה"ה בשאלה, והיינו דבשאלה בעינן טפי מל' יום כדי להשלים מנין התפילות שנחסרו בשבת, וע"ש דס"ל דהירושלמי לא איירי אלא בהזכרה דבהא סגי בל' יום, אבל בשאלה דליכא בשבת בענין טפי מל' יום.

[ויעוי' **במשנ"ב** (סי' קי"ד ס"ק ל"ז) דכתב דהרבה אחרונים פי' דל' יום ר"ל כמנין תפילות שיש בל' יום, דהיינו שלש פעמים

ז. איסור חפצא או איסור גברא

ואע"פ שמבואר שיש איסור הנאה אכתי יש לדון האם הוא איסור חפצא, או איסור על הגברא להנות מהחפץ. ויש בזה כמה נפ"מ. כגון בענין איסור ספיה לקטן (באופן שהמעשה שבת נאסר גם לאחרים) דאם נימא שאינו איסור חפצא ליכא איסור. וכן בענין חלות הקנס על דבר שאין בו ממש (כגון הקלטה, דוא"ל, תמונה דיגיטלית וכדו') דאם נימא שהוא איסור חפצא י"ל דלא שייך שיחול עליהן איסור כי אין בהם ממש, וכהא דאמרו **בכריתות** (ו.) דקול מראה וריח אין בהן משום מעילה (ובזה י"ל דאף אם הוא איסור גברא אכתי י"ל דלא אסרו אלא בדבר ששייך שיחול עליו איסור).

הנה לכאורה לדעת ר"י הסנדלר דדריש דמעשיה קדש כמבואר לעיל י"ל דמעשה שבת הוא איסור חפצא כי הוא עצמו קודש, אבל לר"מ ולר"י דס"ל דאינו קודש י"ל דאינו אלא איסור גברא. וכן מצינו **ביד יהודה** (סי' צט פה"א ס"ק יח) שנקט שהמבשל בשבת אע"פ שהתבשיל נאסר הקדרה אינה נאסרת כי איסור מחמת קנס אינו אוסר הכלי כי אינו אלא איסור גברא ולא חפצא.

אלא דעי' **במ"א** (סי' שיח ס"ק א) שכתי' ע"פ משמעות **הרשב"א** דהכלי נאסר. וכן פסק **המ"ב** (ס"ק ד), ולפי"ז נמצא דהוי איסור חפצא. אלא שיש לדחות שאין הטעם שהבליעות אוסרות משום דהוי איסור חפצא אלא משום שנמצא נהנה מהבליעות של התבשיל שנאסר. **ובארחות שבת** (פכ"ה הגה קיד) הביאו **מהתשובות והנהגות** (ח"ד סי' קצו) בשם **הגר"ח** דס"ל דאין בליעת כלים אוסרת כיון שאיסור מעשה שבת אינו איסור חפצא אלא קנס והקנס הוא שלא ירויח ממעשה שבת ודקדק כן **מהרמב"ם** (פ"ו הכ"ג), ולפי"ז לא נאסרה בליעת הכלים כיון שאינו מרויח ע"י פליטתן. ועי"י"ש בשם **הגר"ש אויערבאך זצ"ל** דמסתמא צריך להחמיר כהמ"א אלא דיש כאן צירוף, ובפרט בזמננו דאין איש שם לב ליהנות מהבלוע ואינו כ"כ נהנה ממעשה שבת, ע"כ.

שו"ר **בהר צבי** (או"ח ח"א סי' קפג) שנקט שהוא איסור חפצא, שעל המאכל חל שם איסור אכילה והנאה. אבל במלאכה שנעשית ע"י גוי בשבת בשביל ישראל (שלא נעשה בה אף שאסור) אף שאסור לישראל ליהנות ממנה, אין האיסור על המאכל בגדר איסור חפצא של איסורי הנאה, אלא איסור הוא על הישראל ליהנות ממלאכה זו משום גזירה שמא יאמר לנכרי לעשות בשבילו. ועי"י"ש שכתי' דלפי"ז במלאכה שנעשית ע"י עכו"ם או מומר בשביל ישראל יש להחמיר אף בדבר שאין בו ממש (דמבואר להלן שיש צד לומר שעליו לא חל איסור) כי בכה"ג יש גזירה שמא יאמר לו לעשות בשבת, ע"כ. (אולם יש מקום לדחות דבגוונא שלא חל איסור על גוף הדבר י"ל דלא גזרו, דומיא דמש"כ להלן בשם החיי"א ודעימיה).

ח. דבר שאין בו ממש (הקלטות, תמונות ושאר מידע דיגיטלי)

ויעויין **במנח"י** (ח"א סי' קז) שהביא דברי **הפמ"ג** (סי' רנב מ"ז ס"ק ז) שכתי' שאם תיקן עכו"ם שעון בשבת בשביל ישראל, אפשר דאסור ליהנות ממנו לשמוע ולידע השעה, כמו נר שהודלק בשביל ישראל, אע"ג דלית ביה ממש בשמיעת קול, ע"כ. ומה"ט כתי' שיש לאסור לשמוע בשבת חדשות המשודרת בשבת אפי' אם חיבר את המכשיר שידלק ע"י שעון שבת, עי"י"ש.

אלא די"ל דעד כאן לא אסרינן הנאה אף בדבר שאין בו ממש אלא כהא דנר שהחפץ שנעשה בו המלאכה יש בו ממש והמלאכה שנעשית ע"י ישראל ישנה בעולם. ולפי"ז י"ל דמידע דיגיטלי כגון הקלטה, תמונה, דוא"ל וכדו' שברגע שהמכשיר שבו נעשה המלאכה כבה, שוב היצירה אינה בעולם, אלא שנשמר במכשיר קודים אלקטרונים שאין בהם ממש, וכשמדליקים שוב את המכשיר או שולחים את המידע כגון תמונה וכדו' לאחרים אין זו אותה תמונה אלא קודים, וי"ל דבכה"ג לא חל איסור קנס כלל. שו"מ **בהר צבי** (שם ד"ה אמנם) שכתי' לחלק כדרכינו וכתי' דשאני נר שנהנה מהשלהבת המקושר בנר. ועי"י"ש שצידד שאף בנידון של המנח"י יש מקום להקל ע"פ חילוק זה דאפשר דשמיעת הקול של האיש המדבר אינו אלא כשלהבת שאינה מקושרת עם הגחלת דמבואר **בביצה** (לט) לענין ע"ז ומודר הנאה שמותר לכתחילה.

ועוד י"ל שהמידע אינו נאסר אף שהאיסור הנעשה במכשיר הוא איסור תורה לדעת **החזו"א** (או"ח סי' לח ס"ק ב) משום בונה (ולדעת **המנח"ש** (ח"א סי' יא) הוא מדרבנן), מ"מ הכתיבה היא כתיבה שאינה מתקיימת וכמו שהבאנו מגדולי הפוסקים **בשמעתא עמיקתא** גליון רפ"ד, וא"כ יצירות אלו אינם עצם המלאכה האסורה מה"ת כמו נר שהאש היא תוצאה ממלאכת הבערה ממש, אלא היא תולדה מאיסור בונה, וכה"ג י"ל שהדבר לא נאסר כי לא אסרו אלא רק גופו של דבר שנעשה בו המלאכה ולא דברים אחרים שבאו מכחה, וכמבואר **בחיי"א** (כלל סב אות ג), **התפאר"י** (כלכלת שבת אמירה לעכו"ם אות ה) **והגר"א בביאורו** (סי' שז על סע' יד) בענין פתיחת אגרת שכתי' **המ"א** (סי' שז ס"ק כ) שמותר לרמוז לעכו"ם שאינו יכול לקרוא בהם והגוי פותחה וקורא בו כי אין הישראל נהנה מגופה של המלאכה. והובא **במ"ב** (ס"ק כב). **ובהלכות שבת בשבת** (ח"ב פל"ה הגה 5) הביא בשם **הגריש"א זצ"ל** שמה"ט אין איסור מעשה שבת על שימוש במים בשבת, אלא רק משום חילול ה', עי"י"ש.

ויעויין **במגיד משנה** (יו"ט פ"ד ה"ב) שכתי' שאם הוציא אש ביו"ט מותר להשתמש בה, ע"כ. והביאו **המ"א** (סי' תקב ס"ק א) **והמ"ב** (סי' תקב ס"ק ד), וכתי' **בבה"ל** (ד"ה אין מוציאין) דכ"ש שאין לאסור התבשיל שנתבשל בזה האש, ע"כ. ובטעם הדבר כתבו **הא"ר** (ס"ק ג) שמבואר **בב"י** (סי' תקג ד"ה ויותר) בשם **הרשב"א** כי לא נאסרה מלאכה שנעשתה באיסור אלא בשבת ולא ביו"ט. וכ"כ **הגר"ז** (אות א וסי' תקג אות יג). **ובערוה"ש** (אות ד) מבואר שאינו נאסר בדיעבד כי הוי דבר שאין בו ממש, עי"י"ש. ואע"פ שמבואר לעיל שנר שהדליקו בשבת אסור בהנאה שאני שבת שעבר על מלאכת הבערת הנר וע"כ הנר נאסר וכל הנאה שבו משא"כ ביו"ט שהאיסור הוא משום מוליד שלהבת וכיון שההולדה עצמה אין בה ממש לא חל איסור הנאה.

וראיתי **במנח"ש** (ח"א סי' ה ד"ה וכמו) שהקשה שמכל הפוסקים משמע דהמ"מ היקל אף אם עשה במזיד, וכתי' דאף אם נאמר דעל שלהבת שאין בה ממש לא חייל איסור נולד, מ"מ כ"ז ניחא לגבי דין נולד שהוא מטעם מוקצה אבל משום מעשה יו"ט צריך ודאי להיות אסור ככל נר שהודלק בשבת, והביא **מהמרכבת המשנה** (יו"ט פ"ד ה"א) שכתי' ע"פ הגמ' **בברכות** שכל אור הדולק בכל רגע ורגע מתילד אור אחר אלא שאור הנולד מן האור לא חשיב נולד והרי פורתא קמא אזיל ליה ואיננו נהנה מן הנולד, עי"י"ש. ולפי"ז מבואר כנ"ל דכל שהיא תוצאת המלאכה והוא עצמו אין בו ממש לא שייך לאסרו. ועי' **בארחות שבת** (פכ"ה אות סו).

ט. להאכילו לחולה שאין בו סכנה

ואיכא עוד נפ"מ בענין זה דאם נימא דקנס זה הוא איסור חפצא י"ל דמותר להאכילו לחולה שאב"ס. דיעויין **ברמ"א** (יו"ד סי' קנה) שפסק דאיסור דרבנן הותר לחולה שאין בו סכנה. ועי"י"ש דלא הותר אלא בהנאה אבל לא באכילה. **והחיד"א** (עין דוכר מע' האל"ף אות סט) הביא בשם **הארעא דרבנן** דלפי דעת **הרדב"ז** כל איסורים דרבנן ואפי' איסורי אכילה מותרין לחולה שאב"ס. ועי' **בשד"ח** (אסה"ד מע' יי"נ סי' א אות ב). וכתי' **הפת"ש** (שם ס"ק ח) דמש"כ הרמ"א שלאכול ולשתות האיסור אסור, היינו באין בו סכנת אבר, אבל ביש סכנת אבר מותר, ע"כ. וכבר כתי' כן **הפמ"ג** (סי' שכח מ"ז ס"ק ז).

ואף **לרמ"א** אין כל האיסורים שווים. דכבר כתי' **המ"ב** (ס"ק סג) דבישול עכו"ם הותר לחולה שאב"ס כי אין איסורו מחמת עצמו. ויעויין **ברע"א** (סי' ה) שמסתפק לפי דעת **הרמ"א** היכן שהמאכל עצמו היתר אלא דיומא קגרים האם אסור לחולה שאב"ס. **והדברי יעקב** (שור סי' ג ד"ה ועל) הוכיח **מהר"ן** (ע"ז ט. ברי"ף ד"ה דרך) דשרי בכה"ג כי אף דאיסורים דרבנן המה איסורי "חפצא" (עי' בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון קי"א), מ"מ דברים המותרים בעצם אלא דאסרום חכמים מצד איזו גזירה לא מחשש איסור תורה בגוף הדבר, כל אלו המה איסורי גברא בדוקא, דבזה שפיר גזרו חכמים רק על אדם בריא אבל לא על חולה, משא"כ באיסורי חפצא האיך שייך לומר בזה שלא נאסר החתיכה רק בעודה ביד אדם בריא, ע"כ. והובא **בדרכ"ת** (סי' קטו ס"ק ל).

ולפי"ז י"ל דבישול שנעשה בשבת בשעת הצורך מותר לחולה שאב"ס. ומה שמצינו **בשו"ע** (סי' שיח סע' ב) שתבשיל שהתבשל לצורך חולה שיש בו סכנה אסור לחולה שאב"ס, היינו משום שגזרו דשמא ירבו בשבילו ויעברו על איסור תורה. ועי' **בשעה"צ** (שם אות יט) בשם הפמ"ג. שו"מ שכן צידד להתיר **הגרשז"א זצ"ל** (ששי"כ פל"ג הגה מ ופי"מ הגה לה) דיתכן דשפיר שרי לחושאב"ס, כיון דאיסורו רק מדרבנן (ואף אם נימא שיש איסור אכילה בדבר משום דחשיב חפצא של איסור, מ"מ לענין איסור השתמשות בחפצים כמרשם לתרופה שהודפס בשבת י"ל דשרי ע"פ הרמ"א הנ"ל), ע"כ.

מסקנא דדינא

א' ישראל שעשה מלאכה דאורייתא בשבת, בשוגג אסור לו להנאות ממנה וכן לאחרים עד מוצ"ש, ובמזיד לו אסור לעולם ולאחרים עד מוצ"ש. וי"א שבשוגג מותר לו ולאחרים מיד ובמזיד אסור לו ולאחרים עד מוצ"ש. ובמקום הצורך יש לסמוך על דעת הי"א עכ"פ כשעבר בשוגג. **ב'** אם עשה מלאכה דרבנן, אם עבר בשוגג מותר לו ולאחרים מיד. ואם עבר במזיד אסור לו לעולם ולאחרים עד מוצ"ש. ובצירוף עוד צדדים יש להתיר אף לו מיד במוצ"ש. **ג'** אם עבר על איסור מלאכה ע"י עכו"ם נאסרת לו המלאכה עד מוצ"ש עד כדי שיעשו. ויש להחמיר בזה אף כשהמלאכה נעשתה ע"י אינו שתו"מ. **ד'** מלאכה שנעשתה בשבת ע"י אמצעים דיגיטליים כגון צילום, הקלטה וכדו', יש להחמיר ולהתרחק מלהנות ממנה ועל כן אם נעשתה בשביל ישראל ע"י עכו"ם או ע"י אינו שתו"מ יש להמתין עד בכדי שיעשו.

ביום, ולדבריהם לא בעינן ל' יום שלמים, אלא כיון שהושלם צ' תפילות ממילא הורגל לשונו לומר כהלכה. ולענין שאלה דאין בל' יום צ' תפילות מפני שבת ויו"ט שאין בהם שאלה, יצמח מזה חומרא דיצטרך לחזור מספקא אפי' אחר ל' יום עד שיושלם צ' תפילות. ואילו מדברי הגר"א ועוד אחרונים משמע דהעיקר תלוי רק בל' יום בין להקל ובין להחמיר. ונראה דלמעשה יש להקל כשניהם דספק ברכות להקל].

ג - והנה הבית דוד (לגר"י דוד משאלונקי זצ"ל - סי' מ"ז) כתב להסתפק אם הבחין בעצמו שכבר הוחזק תוך ל', כגון שראה בעצמו (בימות החמה) שאמר הברכה בלא הזכרה שלא במתכוין, אם דינו כמוחזק. וכן להפך, אם הכיר בעצמו שאחר ל' לא הוחזק עדיין, כגון שראה שנזרקה ברכה מפיו בהזכרה שלא במתכוין, אם יהא דינו זה כתוך ל'. ע"כ. **והמחזיק ברכה** (סי' קי"ד ס"ק ה') הביא ספקו, ולא ציידד דבר לכאן או לכאן, ונראה דאף הוא מספקא ליה האי דינא.

ויעוי' **באהל יצחק** (לגר"י חסיד הכהן זצ"ל - או"ח סי' ה' ס"ק נ"ב) דהביא ספקו של הבית דוד, וכתב דמדסתמו הפוסקים מוכח דבל' יום תליא מילתא בין הורגל בין לא הורגל, ואם הרגיל לשונו קודם ל' יום לא אמרינן דנידון כמוחזק, וכן אם הכיר בעצמו אחר ל' יום דעדיין לא הוחזק לא אמרינן דעדיין לא הוחזק.

ומאידך **עיקרי הד"ט** (עיקרי דינים או"ח סי' ה' ס"ק נ"ב) הביא ספקו, וכתב דנראה לענ"ד דלא אזלינן בתר חזקה אלא היכא דלא איתרע חזקתיה, אמנם כשידע דלא סגי ליה בל' יום אין מקום לומר כשיסתפק דחזקה שהתפלל כהוגן, דהזמן שנתנו חכמים הוא מן הסתם דסגי בהכי, לא שיש ראיה להיפך, וכן לאידך גיסא במי שאמוד בדעתו דסגי ליה עשרים יום להרגיל לשונו, מה טעם נאמר אם נסתפק אח"כ שיחזור להתפלל, ולא נקטו ל' יום רק לסתם בנ"א שכן שערו באומד דעתם הרחבה דבהכי סגי, ואה"נ אם ימצא מי שיוצא מכללות זו הסברא נותנת דבשלו מודדין.

ויעוי' **בפתח הדביר** (סי' קי"ד ס"ק ו') דהביא דברי האחרונים הנזכרים, ונטה יותר כדברי האהל יצחק דכן נראה מדברי הט"ז ע"ש.

ובחסד לאלפים (סי' קי"ד סי"ב) כתב - ויש להסתפק במי שבריא לו שהורגל לשונו בפחות מל' יום, או שלא הורגל אפי' ביותר מל' יום, אי אזלינן בתר דידיה. לכן יחזור בתורת נדבה לאחר שסיים תפילתו. אבל אם נזכר באמצע ונכנס לבית הספק גומר הולך דבספק ברכות שב ואל תעשה עדיף.

ומצינו **ברב פעלים** (או"ח ח"ב סי' י"ז) שנשאל נמי במי שרואה בעצמו שהוחזק בתוך ל' יום לומר ותן טל ומטר מה דינו, והביא דברי האחרונים הנזכרים דנח' בדבר, ונטה יותר לדברי האהל יצחק דבל' יום תלייא מילתא פסיקתא, ואפ"ה סיים די"ל דכל ספק ברכות שב ואל תעשה עדיף, ואם אפשר לו יחזור ויתפלל בתורת נדבה. ושכ"כ החסד לאלפים. [ויעוי' עוד בדבריו **בבן איש חי** (ש"ר פרשת בשלח סט"ו)].

העולה לדינא - אם מכיר בעצמו שהוחזק כבר בתוך ל' יום לומר (בימות הגשמים) ותן טל ומטר, או אם מכיר בעצמו שאף אחר ל' יום עדיין לא הוחזק לומר ותן טל ומטר, ונסתפק אם הזכיר ותן טל ומטר. נחלקו האחרונים מה דינו, וע"כ אם עדיין לא הגיע לשומע תפילה יזכיר שם ותן טל ומטר, אך אם התחיל רצה ימשיך תפילתו ויחזור ויתפלל בתורת נדבה, וכן אם סיים תפלתו יחזור ויתפלל שוב בתורת נדבה.

פניני מוסר

עניני שבת קודש

הדלקת נרות (א)

מצות הדלקת נרות משום שלום בית, ומשום עונג שבת - "תיקנו חכמים שיהיה לכל אדם נר דולק בשבת בכל חדר וחדר שהולך שם בשבת משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן.

וחייב כל אדם כשאוכל סעודת הלילה לאכלה אצל אור הנר שזה בכלל עונג שבת הוא, ועיקר מצות הדלקת נרות הוא נר זה שאוכל אצלו". (שו"ע הרב סי' רס"ג ס"א)

- "אחד האנשים ואחד הנשים חייבים להיות בבתיהם נר דולק בשבת אלא שהנשים מוזהרות בו יותר מפני שמצויות בבית ועוסקות בצרכי הבית. ועוד מפני שהיא כיבתה נרו של עולם לכך נתנו לה מצות הדלקת נר שבת שתתקן מה שקלקלה". (שם ס"ה)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבעמוה"ס שמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון – טל': 6761* יש להקיש 3–3–1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" – יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. חניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

העלון נתרם **להצלחת התורם ומשפחתו** – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 0503–767–052

© **שמעתא עמיקתא – לקבלת הגליון מדי שבוע בדוא"ל, ניתן לשלוח בקשה לכתובת: amikta@amikta.co.il או amikta571@gmail.com**